

Whittleia retiella

Nätsäckspinnare

Fjärilar, Bastardsvärmare, rotfjärilar, glasvingar m.fl.

NE

NA

LC

DD

NT

VU

EN

CR

RE

Akut hotad (CR)
B1ab(iii,v)c(iv)+2ab(iii,v)c(iv); C1

Klass: Insecta (egentliga insekter), **Ordning:** Lepidoptera (fjärilar), **Familj:** Psychidae (säckspinnare), **Släkte:** *Whittleia*, **Art:** *Whittleia retiella* - nätsäckspinnare (Newman, 1847) **Synonymer:** *Psyche retiella* Newman, 1847, *nätteknad säckspinnare*

Kännetecken

Hanan har ljus bakkropp och i vitt och grått nätmönstrade vingar. Honan är vinglös och masklik, och lämnar aldrig säcken. Arten flyger i maj på strandängar och gräsheddar på Jylland och i Halland.

Vingspann hos hanen 7,5–8,5 mm. Antennen har förhållandevis långa kamtänder som saknar fjäll. Båda vingparen har ett nätmönster med omväxlande vita och grå, hårlika fjäll. Framvingen är kort, bred och rundad, bakvingen är lång i förhållande till framvingen och utåt rundad. Bakkroppen har ljusa, hårlika fjäll.

Honan är vinglös och masklik med kroppslängd 4–4,5 mm. Antennerna är tillbakabildade till små utskott och benen endast synliga som små stumpar utan tydliga segment. Huvudet är litet, ljusbrunt med en mörkbrun fläck på ryggsidan. Kroppen är ljus gulaktig med diffusa mörka fält på ryggsidan. De sista bakkroppssegmenten är smalare än de övriga och bildar ett utdraget äggläggningrör. Analullen är gråvit.

Larven är gulaktig, ljusare på sidorna med svart huvud. Mellankroppen och det första bakkroppssegmentet har mörkbruna ryggplåtar. Larvsäcken är cylindrisk (tvärsnitt 1,5–2,5 mm) och 5–6 mm lång och är täckt av långsgående, smala grässtrån som sitter fästade längs hela säckens längd. Med enstaka utstickande strån kan längden bli upp till 9 mm.

Genitalier: Hos hanen är tegumen bred och rundad. Saccus är utdragen i en trekantig spets. Anellus är bönförmig. Sacculus avslutas med en avsmalnande hake med 2–3 taggar, ca en fjärdedel från genitalklaffens spets. Aedeagus är stor med rund spets, längre än genitalklaffarna. Honans genitalier (ej avbildade) är svagt sklerotiserade förutom de korta, främre apofyserna och de längre, bakre apofyserna. Ostium bursae är svagt markerad, skålförmig.

Utbredning och status

I Sverige är nätsäckspinnare endast känd från naturreservatet Vallda Sandö i Halland, där den först påträffades 1969. De danska förekomsterna finns främst på västra Jylland där arten lokalt är vanlig i inlandet. Längs kusten är den betydligt ovanligare och på kustlokaler på östra Jylland saknas den helt. Arten är inte känd från Norge och Finland. Världsutbredningen omfattar Sverige, Danmark, sydöstra England och de västra delarna av Belgien, Nederländerna och Frankrike.

Det första fyndet i naturreservatet Vallda Sandö var ett helt oväntat fynd eftersom ingen misstänkte att denna mycket småvuxna art, där honan saknar vingar, hade lyckats ta sig över havet till Sverige. De första fynden gjordes mellan vägen ut till hamnen och Råserna, inklusive området mellan vattensamlingarna. Här återfanns arten varje år fram till 1975 då det intensifierade betet i det nyskapade fågelreservatet hade snaggat gräsvegetationen så hårt att förutsättningarna för arten hade försvunnit. Trots relativt omfattande eftersökningar här och på andra presumtiva lokaler längs kusten återfanns inte arten förrän 1999 då den påträffades på strandängarna söder om Råserna i sydvästra delen av Vallda Sandö. De delar där arten återfanns är för närvarande avsevärt mindre hårt betade än den plats där fjärilen ursprungligen upptäcktes. Under våren 2002 gjordes en uppföljande inventering och då visade det sig att hanar av arten endast gick att hitta i den del av området som ej var betad denna vår (dvs strax söder om Råserna). På sydsidan av fyndplatsen låg en hage som betades av får, i denna kunde inte en fjäril hittas trots identiska markförhållanden. Inte heller förekom arten på den plats där den hittades 1969 (norr om nuvarande fyndplatsen), denna plats var hårt betad av nötkreatur och vegetationen mycket hårt nött. Direkt norr om vägen till hamnen däremot, där inget bete skett under senare år, hittades en hane. Denna del där vegetation är relativt hög verkade dock vara mindre lämpad eftersom tätheten av individer var så låg. Trots att fjärilen eftersökts på andra till synes lämpade platser längs västkusten har den inte kunnat återfinnas någon annanstans än i det synnerligen begränsade området runt Råserna i den flacka landförbindelsen mellan själva Sandön och fastlandet. Arten är endast känd från Västeuropa, Frankrike, Storbritannien, Holland, Tyskland, Danmark och Sverige. Dess förekomst är mer eller mindre kustnära från engelska kanalen och norrut till Danmark och Sverige.

Ekologi

Nätsäckspinnare förekommer på öppna, fuktiga marker. I Sverige förekommer den på en havsstrandäng. I Danmark finns den såväl på fuktiga gräshedar, mossar och ljunghedar inne i landet, som i marskområden och andra kustnära miljöer. Flygtiden sträcker sig från mitten av maj till första veckan i juni. På en och samma plats finns fullbildade individer oftast bara under några få dagar, upp till en vecka. Hanen kläcker på morgonen och är mest aktiv på dagen i solsken, men även i mulet väder och på kvällen, om än i mindre omfattning. Hanen flyger i en låg, svirrande flykt över vegetationen. Parningen varar i ungefär en halv minut. Efter äggläggningen dör honan och faller ur säcken. Möjligen kan honor bli uppätta av fåglar och befruktade ägg skulle därmed kunna spridas med fågelspillning. I Sverige lever larven av saltgräs *Puccinellia* spp., men på danska inlandslokaler av andra gräs. Larven blir fullvuxen sent på hösten, övervintrar, och är sedan aktiv tidigt på våren men äter då knappast någonting. I slutet av april eller i början av maj spinner larven fast sin larvsäck och förpuppar sig. Larvsäckar med hanar sitter under puppstadiet lågt, oftast vid basen av grässtrån, mer sällan på t.ex. stenar eller trästolpar. Larvsäckar med honor sitter lite högre upp.

Hot

Nättecknad säckspinnare är på den yttersta gränsen av sitt utbredningsområde väldigt känslig för förändringar av sin livsmiljö. Såväl för storskaligt, för hårt som upphört bete hotar därför artens långsiktiga överlevnad i Sverige. Fårbete är sannolikt mycket ogynnsamt för arten överlevnad. Det krävs en mycket väl anpassad skötsel för att trygga artens fortbestånd i Sverige.

Åtgärder

Svagt bete på sommaren eller något extensivare bete på eftersommaren eller hösten, men undvikande av bete på våren och försommaren i själva förekomstområdet. Sannolikt är det mest gynnsamt med extensivt nötbete eftersom kor lämnar tuvor där larverna nättecknad säckspinnare kan övervintra. Dock är det viktigt att betetrycket aldrig blir så starkt att det blir erosionsskador på marken, för bevisligen överlever arten inte detta. Den ursprungliga fyndplatsen bör "återställas" genom att betetrycket minskas radikalt. Området norr om vägen bör åter utsättas för svagt bete. På detta sätt kan den potentiella livsmiljön för arten flerfaldigas. Även längs stränderna strax norr och söder om Sandöns "landfäste" finns presumtvt lämpliga områden som skulle kunna hävdas på ett sådant sätt att även dessa skulle kunna passa för fjärlens miljökrav. Dessutom bör cyklisk betesregim införas så att inte hela förekomstområdet någonsin betas samtidigt. Detta skulle leda till att olika betes- och successionsstadier förekommer parallellt, vilket minskar risken för att hela populationen kan slås ut vid ett tillfälle pga. någon felaktig åtgärd.

Övrigt

Namngivning: *Whittleia retiella* (Newman, 1847). Originalbeskrivning: *Psyche retiella*. Zoologist 5: XI, 1863. Svensk synonym: nättecknad säckspinnare.

Etymologi: *retiella* = ung. den lilla med nät; rete (lat.) = nät, syftar på vingarnas nätliknande teckning; diminutivsuffixet -ellus (lat.).

Uttal: [Whittléja retiélla]

Litteratur

Hoffmeyer, S. 1948. De danske spindere. s. 178.

Nordström, F. & Wahlgren, E. 1935–41. Svenska Fjärilar. s. 331.

Palmqvist, G. 2000. Intressanta fynd av storfjärilar (Macrolepidoptera) i Sverige 1999. – Ent.Tidskr. 121: 31–45.

Palmqvist, G. 2003. Intressanta fynd av storfjärilar (Macrolepidoptera) i Sverige 2002. – Ent.Tidskr. 124: 47–58.

Svensson, I. 1977. Förändringar i Sveriges storfjärilfauna en tredje tioårsperiod. – Ent. Tidskr. 98: 113–122.

Författare

Bengt Å. Bengtsson och Göran Palmqvist 2008 (Kännetecken, Ekologi och Utbredning) och Nils Ryrholm 2005 (Naturvårdsinformation; Hot och Åtgärder och tillägg till Utbredning).